

Kuidas toetada õpilaste vaimset tervist?

Ada Urm
Koolipsühholoog
Tartu Katoliku Hariduskeskus
Eesti Koolipsühholoogide Ühing

Tartu Ülikooli eetikakeskuse 13. väärtuskasvatuse konverents
„Võrdsed võimalused luubi all“
Tartu 2020

Millest täna juttu tuleb?

01

Räägime numbritest

Ülevaade Eesti laste vaimsest tervisest.

02

Kaitse- ja riskitegurid

Mis mõjutab lapse vaimset tervist?

03

Mida mina teha saan?

Mida peaksin märkama? Millised võimalused on minul laste vaimse tervise toetamiseks?

04

Võrdsed võimalused

Püüdlus võrdsuse poole

Vaimne tervis

Enamik vaimse tervise probleeme arenevad välja lapsepõlves või nooremas täiskasvanueas – 50% vaimse tervise probleemidest avalduvad enne 14. eluaastat ning 75% enne 24. eluaastat.

600 miljardit

eurot aastas EL-s kulub vaimse tervisega seotud kulude katteks

9000

Eesti last psühhiaatri vastuvõtul 2019. aastal

32% lastest

Sai arstiabi õigel ajal

Lastel ja noortel sagedamini esinevad häired

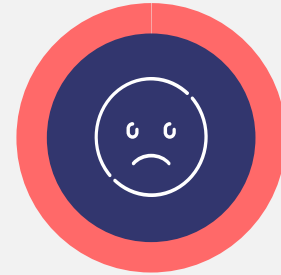
Käitumis- ja tundeeluhäired

ATH,
käitumishäire
depressiooniga

Psühholoogilised arenguhäired

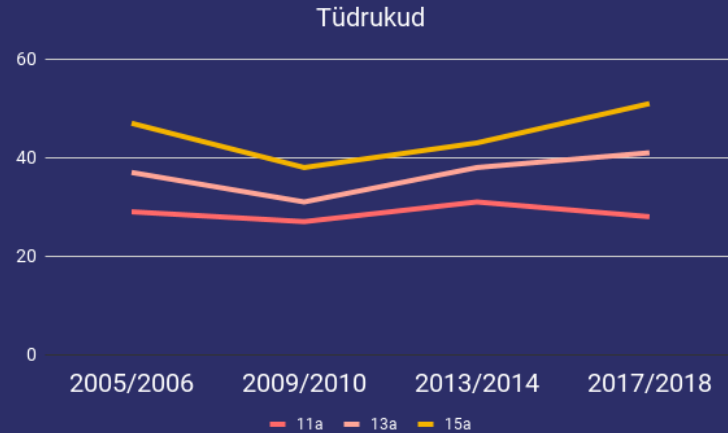
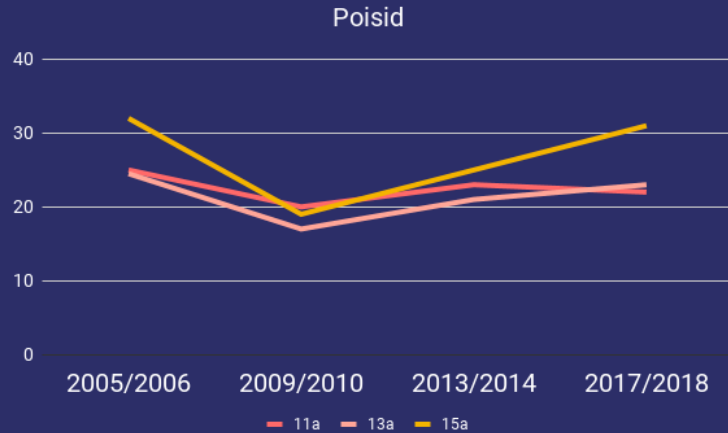
Õpivilumushäired,
autism

Stressiga seotud somatoformsed häired

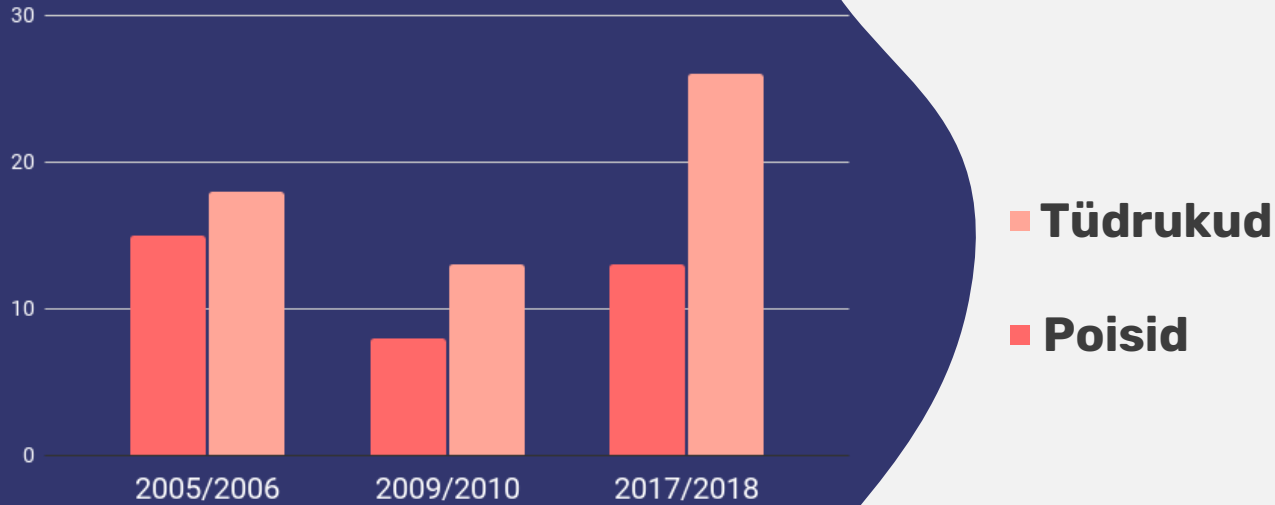
Ärevushäired, rasked
stressireaktsioonid

Viimasel 12 kuul depressiivseid aegu kogenute jaotus (%)

Allikas: HSBC uuring,
Sisask & Streimann, 2020 "Noorteseire aastaraamat"

Tõsiselt enesetapule mõelnud noorte osakaal

Allikas: HSBC uuring,
Sisask & Streimann, 2020 "Noorteseire aastaraamat"

Vaimse tervise mõjutegurid

	Vaimse tervise kaitsetegurid	Vaimse tervise riskitegurid
Indiviidi tasand	<ul style="list-style-type: none"> • Positiivne enesetunnetus • Head toimetulekuoskused • Head lähisuhted peres • Sotsiaalsed oskused • Hea kehaline tervis	<ul style="list-style-type: none"> • Madal enesehinnang • Väike enesetõhusus • Kehvad toimetulekuoskused • Ebaturvalised lähisuhted lapsepõlves • Erivajadus (arenguline, hariduslik)
Sotsiaalne tasand	<ul style="list-style-type: none"> • Hea kogemus varasemast lähisuhtest • Toetav ja hooliv perekond • Head suhtlemisoskused • Toetav suhtevõrgustik • Kuuluvustunne • Osalemine kogukonna tegevustes	<ul style="list-style-type: none"> • Väärkohtlemine ja vägivald • Lahutus ja lähedase kaotus • Sõprade puudumine, tõrjutus • Sotsiaalne isolatsioon
Struktuuritasand	<ul style="list-style-type: none"> • Turvaline elukeskkond • Majanduslik turvalisus • Hea hariduskogemus • Tööga hõivatus • Ligipääs tugiteenustele	<ul style="list-style-type: none"> • Vägivaldne, kriminaalne naabruskond • Vaesus • Töötus või majanduslik ebaturvalisus • Kodutus • Sotsiaalne või kultuuriline diskrimineerimine • Puudulikud tugiteenused

Mida saame ära teha?

Millised võimalused on meil laste ja noorte
vaimse tervise toetamiseks?
Mida me juba teeme?
Mida saaksime paremini teha?

**KULTUURILINE
KONTEKST**

STRUKTUURITASAND

**SOTSIAALNE
TASAND**

LAPS

Pere toimetulek

Vanemlike oskuste arendamine, pere toetamine keerulistes olukordades

Ennetus haridusasutuses

Enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste arendamine, käitumisraskuste ennetamine, vaimse tervise teemaline teavitustöö (õpilased ja täiskasvanud), koolikultuuri kujundamine, laste ja noorte, perede kaasamine

Ühiskond

Strateegiad, seadused, poliitika. Mitte ainult. Pigem väärtused, hoiakud ja uskumused.

Kuidas märgata abivajavat õpilast?

Uni ja isu

Muutused
unerütmis ja
söögiisus

Meeleolu

Kerge ärrituvus,
ärevus,
paanika, ülemäärane
stress,
psühhosomaatika

Tegevus(etus)

Koolitõrge,
puudumised,
hilinemised;
muutused
käitumises

Keskendumisraskused

Raskused
tegevuste
alustamisega,
püsivusega

Riskikäitumine

Alkoholi ja uimastite
kuritarvitamine.
Ennastkahjustav
käitumine.

Sotsiaalsus

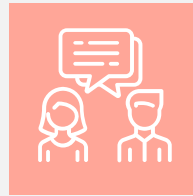
Endassesulgumine,
usaldamatus,
konfliktid.

Kuidas toetada last?

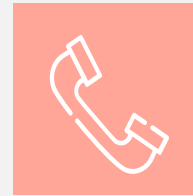
Kuula

Kuula laps ära ning veendu, et ka laps tajub, et teda on kuulnud.

Küsi abi

Tunne ära olukorrad, kui laps vajab täiendavat tuge.

Veendu

Tunne ära olukorrad, kus laps on kriisis ja vajab kohest sekkumist.

Kuidas rääkida õpilasega?

01

Kuula

Lapsele on oluline, et ta saaks rääkida oma murest, ilma, et teda hukka mõistetak.

02

Peegelda

Korda lapse öeldut, et veenduda, kas saad temast õigesti aru.

03

Mõista

Hoidu negatiivsete emotsioonide või reaktsioonide jagamisest.

04

Kinnita

Jaga õpilasega veendumust, et abi saamise võimalused on olemas.

05

Julgusta

Palu lapsel jagada nii vähe või nii palju, kui tema soovib. Ära küsitle.

Olla kuulnud...

- "Ole õnnelik!"
- "Ära ole nii negatiivne!"
- "Mõttele häid mõtteid!"
- "Ole positiivne!"
- "Saa üle sellest!"
- "Paljudel teistel on veel hullem!"
- "Ära nuta!"

- "See on raske. Sa oled ka varasemalt keeruliste olukordadega toime tulnud ning ma usun Sinusse."
- "Ma tean, et mitmed asjad võivad minna halvasti. Mis võiks hästi minna?"
- "Kõik tunded on lubatud."
- "Selles olukorras on täiesti normaalne näha ainult negatiivseid külgi."
- "Ma kujutan ette, et praeguses olukorras on raske leida positiivseid külgi. Aja möödudes on see lihtsam"

Võrdsed võimalused

36% Eesti koolidest töötab koolipsühholoog. (PGS § 37 p.2)

Psühhiaatrilise abi kättesaadavus.

Kokkuvõte

- Olen teadlik enda rollist.
- Märkan ennast, märkan teisi. *Täidan enda tassi.*
- Vaimsest tervisest rääkimine on normaalne. *Kuidas Sul päriselt läheb?*

Aitäh!

Ada Urm
adaurm@gmail.com